

Patricia Roberts-Miller. *Demagogie a demokracie.* Hanex, 2019, překlad Martin Paur

164 stran, 264 Kč (10,6 €) ISBN 978-80-85-783-61-2

Doslov z knihy *Demagogie a demokracie*

Knížku *Demagogie a demokracie* jsem objevil asi před půl rokem, při náhodné návštěvě jednoho bratislavského knihkupectví a musím říci, že to byla šťastná náhoda. Patricia Roberts-Miller se totiž pouští s velkou energií do naléhavého tématu dnešní společnosti. Tématu, ke kterému lze sehnat hodně zdrojů snadno přístupných, ale nepoučených, nebo hodně zdrojů těžko přístupných ovšem velmi poučených. Na rozdíl od mnoha jiných autorů se nesnaží pouze o analýzu problému, ale chce pomoci s nalezením jeho reálného řešení. Začíná již samotným pojmenováním problému, a to slovem demagogie, zatímco běžně užívané slovo „populismus“ se v její knížce téměř nevyskytuje. Takovýto postup má několik výhod:

- 1) Ne všechny politické směry a názory lze označit za populistické, téměř ve všech však lze nalézt určitý stupeň demagogie. Je tak například možné namísto „selhání elit“ popsat demagogii elit.
- 2) Argumentace se může odkázat na dlouhou tradici demokracie, kdy spolu s jejím vznikem v antických Aténách se zrodil také její stín - demagogie, avšak nikoli populismus, který se objevil až v současné zastupitelské demokracii (Jan-Werner Müller 2017).
- 3) Ačkoliv to není snadné ani bezbolestné, je přeci jen snazší rozpoznat vlastní demagogii než vlastní populismus.

Na každé stránce knížky *Demagogie a demokracie* je znát, jak hluboce promyšlené a široce prodiskutované má Patricia Roberts-Miller toto téma. Demagogie pro ni není pouze vědeckým oborem, ale skutečnou praxí - také díky tomu není její knížka pouhým teoretickým pojednáním, nýbrž zároveň praktickou příručkou. Zřejmě nejvýrazněji v knížce zaznívají dvě myšlenky:

A) Mějte se na pozoru, kdykoliv se ve veřejném prostoru objeví výzva k rozdělení lidí na „my“ a „oni“, následovaná hodnocením, že „my“ jsme dobří a „oni“ špatní. To je počátek konce racionality, počátek konce světa politiky.

B) Politika je výjimečný způsob domluvy a rozhodování o správě věcí veřejných v kontrastu s rozhodováním vyvolených jedinců odvozujících svou moc například od náboženské autority. V dávné historii byla neznámá a objevila se poprvé spolu se samotnou demokracií ve starořeckých Aténách (samotné jméno politika je odvozené od označení starořecké obce - polis, předtím žádné slovo pro politiku nebylo potřeba, nemělo co označovat, viz. Donald Kagan 2010). A proto buďme všichni političtí, diskutujme a především obhajujeme principy demokratické rozpravy. Protože, jak dokazuje Patricia Roberts-Miller, lidé se v různých typech demokracie, v různých historických dobách dohadovali o velmi rozdílných záležitostech.

Pokud však jde o metody demagogie, tak ty jsou po celých 2 500 let naprosto stejné. Proto způsob stanovení pravidel debaty musí předcházet definici jejího tématu.

Knížka *Demagogie a demokracie* není učebnicí řečnických klamů, ačkoliv jejich stručný přehled obsahuje. Není obžalobou demagogie, i když uvádí příklady hrůzných následků, pokud se demagogii podaří ovládnout veřejný prostor. *Demagogie a demokracie* říká, že by bylo dobré najít řešení, jak se zbavit demagogie v politice jiným způsobem než pomocí zničující války. A to zřejmě nebude možné bez zásadní změny vzdělávacího systému, hlavně a nejprve ve výuce sebeobrany proti manipulaci, proti marketingu věcí a také idejí, abychom si dokázali uvědomit, a také, abychom dokázali zacházet se svými rolemi zákazníků a voličů. Totiž, je až neuvěřitelné, jak snadno se společnosti jen pomocí samotné rétoriky dokáží nejprve vybudit do stavu naprosté nepřičetnosti a pak organizovat a vykonávat hrůzné činy, které předčí fantazii i těch nejvynalézavějších autorů hororových příběhů.

Současná věda často opomíjí filozofii, ze které vzešla. Buď ji přímo odmítá, když ústy svých vědeckých celebrit tvrdí, že “filosofie je mrtvá, patří mezi staré mýty” (Stephen Hawking 2011), nebo se podle mnohých názorů z čistě vědeckého pohledu správně nezabývá morálními důsledky svého zkoumání prostě proto, že věda neumí na základě toho, co je, určovat, co být má: ... Jediný rozdíl mezi šimpanzem a člověkem (tedy co z nás dělá člověka) je počet synapsí v mozku (Robert Sapolsky 2011). Podle jiných dokonce jednota osobnosti v čase a svobodná vůle jsou iluze (Sam Harris 2012).

Zároveň se zdá, že spolu s rozvojem umělé inteligence přicházíme o další iluzi, tentokrát zastoupenou názorem, že vládneme nejvyšší inteligencí v nám známém vesmíru (tou, kterou jsme si zvykli označovat zkratkou IQ).

Britský filozof a matematik Alfred North Whitehead napsal, že “Nejjistější obecnou charakteristikou evropské filozofické tradice je to, že se skládá z poznámek k Platónovi”. Této větě lze rozumět také tak, že lidské chápání světa, lidské problémy jsou stále stejné a není důvod se domnívat, že by se nyní měly zásadně změnit. Má proto smysl vracet se k počátkům naší kultury, v tomto případě k první sókratovské revoluci, k morální filozofii, protože naše čistě vědecká zkoumání vždy a nevyhnutelně končí a budou končit v morálce.

Sókratés neprosazoval nic, co bychom označili za nauku nebo ideologii. Jeho snahou bylo pomoci lidem rozpoznat, že to, co pokládají za znalost, je ve skutečnosti pouhé mínění nebo ignorance. Věřil, že pouze tak lze dosáhnout zlepšení ve výchově, vzdělání a morálce. V tomto smyslu je knížka Patricie Roberts Miller skutečně sókratovská.

Martin Paur